

וגוי ... וכל אלו הדברים וכיוצא בהן לא ידע אדם היאך יהיו עד שיהיו, שהדברים סתומים הם אצל הנביאים, גם החכמים אין להם קבלה בדברים אלו, אלא לפי הכרע הפסוקים, ולפיכך יש להן מחלוקת בדברים אלו. ועל כל פנים אין סידור הויית דברים אלו ולא דקדוקן עיקר בדת: ולעולם לא יתעסק אדם בדברי ההגדות ולא יאריך במדרשות האמורים בענינים אלו וכיוצא בהן, ולא ישימם עיקר, שאין מביאין לא לידי יראה ולא לידי אהבה

45

פירוש המשנה לרמב"ם מסכת סנהדרין פרק א משנה ג

ואני סבור שהסנהדרין תשוב לפני התגלות המשיח וזה יהיה מסימניו אמר ואשיבה שופטיך כבראשונה ויועציק כבתחלה ואחרי כן יקרא לך עיר הצדק, וזה יהיה בלי ספק כאשר יכשיר ה' לבות בני אדם וירבו במעשה הטוב ותגדל תשוקתם לה' ולתורתו ויתרבה ישרם לפני בוא המשיח כמו שנתבאר בפסוקי המקרא

רמב"ם ממרים א:א

50

(א) בית דין הגדול שבירושלים הם עיקר תורה שבעל פה, והם עמוד ההוראה, ומהם חוק ומשפט יוצא לכל ישראל, ועליהם הבטיחה תורה

ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה קנג

ואני אוסיף לך באור. אילו איפשר דרך משל שבני ארץ ישראל יעדרו מארץ ישראל, חלילה לאל מעשות זאת כי הוא הבטיח שלא ימחה אותות האומה מכל וכל, ולא יהיה שם בית דין ולא יהיה בחוצה לארץ בית דין שנשמך בארץ, הנה חשבוננו זה לא יועילנו אז כלום בשום פנים. לפי שאין לנו רשות שנחשב בחוצה לארץ ונעבר שנים ונקבע חדשים אלא בתנאים הנזכרים כמו שבארנו

55

רמב"ם תשובה ז:ו

(ו) ו' גדולה תשובה שמקרבת את האדם לשכינה, שנ; שובה ישראל עד י"י אלהיך (הושע י"ד:ב'); ונא': [לא שבתם] (שבו) עדי נאם י"י (עמוס ד':ו'); ונא': אם תשוב ישראל נאם י"י אלי תשוב (ירמיהו ד':א'), כלומר: אם תחזור בתשובה – בי תדבק.

60

רמב"ם מתנות עניים י:א

(א) חייבין אנו להיזהר במצות צדקה יתר מכל מצוות עשה, שהצדקה סימן לצדיקי זרע אברהם אבינו, שנאמר "כי ידעתיו למען אשר יצוה" וכו' (בראשית י"ח:ט). ואין כיסא ישראל מתכונן ודת האמת עומדת אלא בצדקה, שנאמר "בצדקה תיכונני" (ישעיהו נ"ד:ד). ואין ישראל נגאלין אלא בזכות הצדקה, שנאמר "ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה" (ישעיהו א':כ"ז).

65

(ב) ... כל ישראל והנלוה אליהם כאחים הם, שנאמר "בנים אתם לי"י אלהיכם" (דברים י"ד:א'). אם לא ירחם האח על אחיו, מי ירחם עליו. ולמי עניי ישראל נושאים עיניהם, הלגויים ששונאים אותן ורודפין אחריהן, הא אין עיניהם תלויות אלא לאחיהם:

הלכות תשובה פרק ז – השוואה לפרקים אחרים	
פרקים אחרים	פרק ז
<p>ה:א - רשות כל אדם נתונה לו: אם רצה להטות עצמו לדרך טובה ולהיות צדיק – הרשות בידו... ה:ד - וחזר ואמר: הואיל ורשותינו בידינו, ומדעתינו עשינו כל הרעות</p>	<p>(א) הואיל ורשות כל אדם נתונה לו, כמו שביארנו</p>
<p>ראוי לנו לחזור בתשובה ולעזוב רשעינו, שהרשות עתה ביד[נ]נו.</p>	
<p>ציצית ג:יא – אע"פ שאין אדם מחוייב לקנות טלית ולהתעטף בה כדי שיעשה בה ציצית, אין ראוי לאדם חסידי לפטור עצמו ממצוה זו, אלא לעולם ישתדל להיות עטוף בכסות המחוייבת בציצית</p>	<p>ישתדל האדם לעשות תשובה ולנעור כפיו מחטאיו</p>
<p>א:א - כל המצות שבתורה, בין עשה בין לא תעשה, אם עבר אדם על אחת מהן, בין בזדון בין בשגגה, כשיעשה תשובה וישוב מחטאו</p>	
<p>ב:א - אי זו היא תשובה גמורה? – זה שבא לידו דבר שעבר בו ואפשר בידו לעשות, ופירש ולא עשה מפני התשובה; לא מיראה ולא מכשולו כח... זה הוא בעל תשובה גמורה. הוא ששלמה אומר: וזכור את בוראיך</p>	<p>כדי שימות והוא בעל תשובה כדי שיזכה לחיי העולם הבא:</p>
<p>ג:יג-יד - שכל ישראל יש להן חלק לעולם הבא... ואלו שאין להן חלק לעולם הבא, אלא נכרתין ואובדין</p>	
<p>ג:ח - צריך כל אדם שיראה עצמו כל השנה כולה כאילו חציו זכאי וחציו חייב... חטא חטא אחד – הרי הכריע [את]ד עצמו והכריע את כל העולם כולו</p>	<p>(ב) לעולם יראה אדם את עצמו כאילו הוא נוטה למות, ושמא ימות בשעתו ונמצא עומד בחטאיו, לפיכך ישוב מחטאיו מיד, ולא יאמר, כשאזקין אשוב, שמא ימות קודם שיזקין. הוא ששלמה אומר בחכמתו "בכל עת יהיו בגדיך לבנים ושמן על ראשך אל יחסר"</p>
<p>ב:ב - ואם לא שב אלא בימי זקנותו, ובעת שאי אפשר לו לעשות מה [ש]היה עושה, אע"פ שאינה תשובה מעולה – מועלת היא לו ובעל תשובה הוא</p>	
<p>ד:ז - חמשה דברים העושה אותן ימשך אחריהן תמיד והן קשים לפרוש מהן, לפיכך צריך אדם להזהר מהם שמא ידבק בהן, והן כולן דעות רעות עד מאד, ואלו הן: רכילות, ולשון הרע, ובעל חמה, ובעל מחשבה רעה, והמתחבר לרשע... וכבר חברנו בהלכות דעות דברים שצריך כל אדם לנהוג בהן תמיד – קל וחומר לבעל תשובה:</p>	<p>(ג) ואל תאמר שאין התשובה אלא מעבירות שיש בהן מעשה, כגון: זנות וגזל וגניבה. כשם שצריך אדם לשוב מאלו, כך הוא צריך לחפש בדעות רעות שיש לו ולשוב מהן: מן הכעס ומן האיבה, ומן הקנאה ומן התחרות ומן ההתול, ומן רדיפת הממוץ והכבוד, ומרדיפת המאכלות ומכיוצא בהן – מן הכל צריך לחזור בתשובה. ואלו העונות קשים מאותן שיש בהן מעשה: שבזמן שאדם נשקע באלו קשה הוא לפרוש. וכן הוא אומ': יעז(ו)ב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו (ישעיהו נ"ה:ז):</p>
<p>ה:ב - ב' – כל אדם ואדם ראוי להיות צדיק... או רשע... או חכם או סכל, או רחמן או אכזרי, או כילי או שוע, וכן שאר כל הדעות.</p>	
<p>ב:א – אי זו היא תשובה גמורה? – זה שבא לידו דבר שעבר בו ואפשר בידו לעשות, ופירש ולא עשה מפני התשובה; לא מיראה ולא מכשולו כח. כיצד? הרי שבא על אשה בעברה, ולאחר זמן נתיחד עמה והוא עומד באהבתו בה ובכוח גופו ובמדינה שעבר בה, ופירש ולא עבר – זה הוא בעל תשובה גמורה</p>	<p>(ד) ואל ידמה בעל תשובה, שהוא מרוחק ממעלת הצדיקים מפני העונות והחטאות שעשה – אין הדבר כן, אלא אהוב ונחמד הוא לפני הבורא וכאלו לא חטא מעולם; ולא עוד אלא ששכרו הרבה – שהרי טעם טעם החטא ופירש ממנו וכבש יצרו. אמרו חכמים: מקום שבעלי תשובה עומדין בו אין צדיקים גמורין יכולין לעמוד בו, כלומר: מעלתן גדולה ממעלת אלו שלא חטאו מעולם – מפני שהן כובשין יצרם יתר מהם:</p>
<p>ב:ה – ... שאני אחר, ואיני אותו האיש שעשה אותן המעשים</p>	
<p>יסודי התורה ה:י – כל הפורש מעברה או עשה מצוה לא</p>	

<p>מפני דבר בעולם, לא פחד ולא יראה ולא לבקש כבוד, אלא מפני הבורא ברוך הוא, כמניעת יוסף הצדיק עצמו מאשת רבו, הרי זה מקדש את השם</p>	
<p>יסודי התורה ט:ב – אם כן למה נאמר בתורה "נביא אקים להם... לא לעשות דת הוא בא, אלא לצוות על דברי התורה ולהזהיר העם שלא יעברו עליה</p>	<p align="center">(ג) כל הנביאים כולם צוו על התשובה, ואין ישראל נגאלין אלא בתשובה,</p> <p>וכבר הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלין, שני: והיה כי יבואו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה אשר נתתי לפניך והשיבות אל לבבך בכל הגו[נ]ים אשר הדיחך יי"י אלהיך שמה ושבת עד יי"י אלהיך ושמעת בקולו ככל אשר אי וגו' ושב יי"י אלהיך את שבותך וריחמך ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך יי"י אלהיך שמה</p>
<p>ד:ג – כל הנביאים הוכיחו לישראל עד שחזרו בתשובה.</p>	<p>(ו) גדולה תשובה שמקרבת את האדם לשכינה שני; שובה ישראל עד יי"י אלהיך... ונאמר "אם תשוב ישראל נאם יי"י אלי תשוב" (ירמיהו ד':א'), כלומר אם תחזור בתשובה בי תדבק:</p> <p>התשובה מקרבת את הרחוקים. אמש היה זה שנוי לפני המקום, משוקץ ומרוחק ותועבה, והיום הוא אהוב ונחמד, קרוב וידיד. וכן אתה מוצא שבלשון שהקב"ה מרחק את החטאים, בה מקרב את השבים, בין יחיד בין רבים...</p>
<p>מתנות עניים י:א – ואין ישראל נגאלין אלא בזכות הצדקה, שנאמר "ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה"</p>	<p>ז:ד – (ו)אל ידמה בעל תשובה, שהוא מרוחק ממעלת הצדיקים מפני העוונות והחטאות שעשה – אין הדבר כן, אלא אהוב ונחמד הוא לפני הבורא</p>
<p>ממרים א:א – בית דין הגדול שבירושלים הם עיקר תורה שבעל פה, והם עמוד ההוראה, ומהם חוק ומשפט יוצא לכל ישראל, ועליהם הבטיחה תורה</p>	<p>ב:ב – מדרכי התשובה, להיות השב צועק תמיד לפני יי"י בבכי ובתחנונים, ועושה צדקה כפי כוחו, ומתרחק הרבה מן הדבר שחטא בו, ומשנה שמו, כלומר שאניי אחר ואיני אותו האיש שעשה אותן המעשים,</p>
<p>מלכים יב:ב - ושקודם מלחמות גוג ומגוג יעמוד נביא לישראל, לישר ישראל ולהכין ליבם</p>	<p>ז:ז – מצות עשה להדבק בחכמים כדי ללמוד ממעשיהם, שנאמר "ובו תדבק", וכי אפשר לאדם להדבק בשכינה, אלא כך אמרו חכמים בפירוש מצוה זו, הדבק בחכמים ותלמידיהם</p>
<p>ממרים א:א – בית דין הגדול שבירושלים הם עיקר תורה שבעל פה, והם עמוד ההוראה, ומהם חוק ומשפט יוצא לכל ישראל, ועליהם הבטיחה תורה</p>	<p>ח) בעלי תשובה דרכן להיות שפלים וענוים ביותר, אם חרפו אותם הכסילים במעשיהם הראשונים ואמרו להם, אמש הייתה עושה כך וכך, ואמש הייתה אומר כך וכך, אל ירגישו להם, אלא שומעין ושמוחין ויודעין שזו זכות להם, ושכל זמן שהן בושין ממעשים שעברו ונכלמין מהן זכותן מרובה ומעלתם מתגדלת:</p> <p>וחטא גדול הוא לאמר לבעל תשובה, זכור מעשיך הראשונים, או להזכירם בפניו כדי לביישו, או להזכיר דברים ועניינים הדומין להם כדי להזכירו מה עשה, הכל אסור, ומוזהר עליו בכלל הונית דברים שהזהירה עליה תורה, שנאמר "ולא תונו איש את עמיתו" וגמ'</p>
<p>ממרים א:א – בית דין הגדול שבירושלים הם עיקר תורה שבעל פה, והם עמוד ההוראה, ומהם חוק ומשפט יוצא לכל ישראל, ועליהם הבטיחה תורה</p>	<p>ב:ה – וכל המתגאה ואינו מודיע, אלא מכסה פשעיו, אין תשובתו גמורה,</p>
<p>דעות ו:ב – מצות עשה להדבק בחכמים כדי ללמוד ממעשיהם, שנאמר "ובו תדבק", וכי אפשר לאדם להדבק בשכינה, אלא כך אמרו חכמים בפירוש מצוה זו, הדבק בחכמים ותלמידיהם</p>	<p>ב:ג – שאין הדרך הטובה יהיה האדם עניו בלבד, אלא שיהיה שפל רוח ותהיה רוחו נמוכה למאד, ולפיכך נאמר במשה רבינו "עניו מאד" ולא נאמר עניו בלבד. ולפיכך צוו חכמים, מאד מאד הוי שפל רוח.</p>
<p>ממרים א:א – בית דין הגדול שבירושלים הם עיקר תורה שבעל פה, והם עמוד ההוראה, ומהם חוק ומשפט יוצא לכל ישראל, ועליהם הבטיחה תורה</p>	<p>מכירה יד – (יב) כשם שהונייה במקח וממכר כך הונייה בדברים, שנאמר "ולא תונו איש את עמיתו ויראת מא- להיך אני יי"י" (ויקרא כ"ה:י"ז), זו הונית דברים.</p> <p>(יג) כיצד, היה בעל תשובה, לא יאמר לו, זכור מעשיך הראשונים, ואם היה בן גרים, לא יאמר לו, זכור מעשה אבותיך:</p>